

Unustatud riigivanema elulugu

Enn Mälgand

Selle aasta 30. novembril möödub 130 aastat Eesti Vabariigi silmapaistva poliitiku ja riigivanema (1929-1931) Otto Strandmani sünnist Vandu külas Kadrina vallas. Asja tuli trükist koludoolase ja kirjamehe Eduard Leppiku raamat-uurimus "Otto Strandmani genealoogia". Kuidagi pealkirjas on rõhutatud suguvõsaurimist, on raamat tegelikult ülevaade meie tuntud poliitiku ja riigitegelase Otto Strandmani elust ja tegevusest.

Otto Strandman on vaieldamatult olnud Eesti riigi sünniloo keskne tegelane. Koos Konstantin Pätsi, Jüri Vilmsi, Jüri Teemanti ja teistega töötas ta juba 1905. a välja seaduseelnõu teksti, millega tsaarivalitsus pidanud andma Eestile autonoomia. Selle idee propageerimise eest sattus Strandman Peterburis Krestõ vanglasse, kus tema õnneks oli vanglaülemaks tema vend Andres, kelle abiga õnnestus tal põgeneda Šveitsi.

Autonoomia taotlused pävisid edu 1917. a aprillis, kui Vene Ajutise Valitsuse määrusega moodustati Eestimaa Kubernangu Ajutine Maanõukogu. Sama aasta oktoobris kokku tulnud Maapäev valis esimeheks Otto Strandmani, kelle juhtimisel kuulutati Maapäev ainsaks kõrgemaks võimukandjaks Eestis. See aga tähendas eraldumist Venemaast ning või-

RAAMAT

Eduard Leppik. "Otto Strandmani genealoogia". Toimetanud Tiit Uusküla. 2005.

malust alustada iseseisva Eesti riigi loomist.

Otto Strandman oli Eesti esimese nn Ajutise Valitsuse pea- ja sõjaminister. Valitsuse teises koosseisus oli Strandman välisminister, kolmandas põllutöominister. Jaanuarist kuni oktoobrini 1921 oli Strandman Eesti esimese Riigikogu esimees. 1929-1931 oli ta Eesti riigivanem. Edasi tegutses ta diplomaadina mitmes Euroopa riigis, sealhulgas ka Prantsusmaal.

Advokaadist audoktorini

Pärast Peterburi ülikooli õigusteaduskonna lõpetamist (õpinguid alustas ta küll Tartu ülikoolis) tegutses Strandman põhiliselt advokaadina, kuid osales ka Estonia Seltsi juhatuses, Tallinna Krediidühistus, Eesti Postimehe toimetuses jm. Temast kujunes üks tolle aja hinnatumaid advokaate, kes osales suurt ühiskondlikku ka ja tekitanud protsessidel, näiteks 1924. a Tallinna Sõjaringkonnakohtus toimunud 149 kommunisti protsessil.

Lisaks õigusteadusele ilmu-

tas Strandman laialdasi teadmisi ka majanduse ja rahanduse valdkonnas. Rahandusministri- na töötades oli just Strandman see, kes suutis päästa üha langeva kursiga Eesti marga. Mark õnnestus päästa tänu riiklike väljaminekute järsule vähendamisele ning range kokkuhoiupoliitika kehtestamisele.

Eesti Vabariigi 10. a juubelil 1928 valiti Otto Strandman Tartu ülikooli õigusteaduste audoktoriks.

Otto Strandman ja Kadrina

Sellist nimetust kannab üks peatükk Leppiku kõnealuses raamatus. Kadrina lähedal Vandul asub Strandmani sünnikodu, Kadrina külje alla Kadapiku külasse soetas ta endale talukoha, mis jäi küll kuni nationaliseerimiseni vend Andrese nimele. Talu hooldas Otto õde Anna Marie. Peremees ise elas Kadapikus vaid puhkuste ajal.

Otto Strandmani maja Tallinnas Roosikrantsi 4a asustati baaside lepingu järel vene sõjaväelastega. Võõraste valdusesse läks ka tema Kadapiku talu.

Pärast 1940. a juunipööret elas Strandman ning kogu ta pere üle ärevaid päevi, sest arreteerimise oht varitses neid igal sammul.

1941. a veebruaris sai Otto Strandman kutse ilmuda Rakverre NKVD-sse. Ta aimas ette, millega see visiit võib lõppeda. 4. veebruaril kutsus ta Kadapiku

tallu lõunasöögile lähemad sugulased, et oma mõtteis nendega hüvasti jätta.

5. veebruari hommikul, kui ta oleks pidanud alustama teekonda Rakveresse, leidis öde Elsa venna surnuna voodis. Alandustele ja piinamistele eelistas vana riigimees ja õigusteadlane vabasaruma, mürgitades enda ööl vastu 5. veebruari 1941. Ametlikku surmateatesse märgiti ajurabandus. Ta sängitati Tallinna Kesklinna kalmistule abikaasa Lydia ja varalahkunud laste kõrvale.

Eduard Leppiku raamat-uurimus sai teoks tänu Strandmani suguvõsa järglastelt saadud materjalidele. Eriti väärtuslik on Strandmani suguvõsa ühe liikme Eva-Riin Varda 1997. a-l abituriendina koostatud uurimistö "Otto Strandman", mis sisaldab peaaegu poolte riigimehe omaaegsete tööde koopiaid. Selles uurimuses ära toodud viited võimaldasid üles leida teisigi Strandmanist kirjutatud lugusid.

Pole päriselt selge, miks Eesti riigi ajaloo uurijad on siiani pööranud nii vähe tähelepanu (õigemini on see tähelepanu olematu) Otto Strandmani isikule poliitikuna, juristina, riigitegelasena, diplomaadina ja riigivanemana.

Oli ta ju Pätsi, Vilmsi, Teemanti jt kõrval silmapaistva andega riigimees just aegadel, mil otsustati meie riigi sünd ja rahvas saatus.